

Pavel Gabzdyl Pod vlivem Měsíce

HaP M. Koperníka, Brno 2002, 36 stran

Téma brožurky vcelku odpovídá názvu – je věnována Měsíci na obloze, jeho proměňám a vlivu. Autor se popisem měsíčního povrchu zabývá jen okrajově, zato velmi názorně pojednává o různých zvláštnostech souvisejících s Měsícem a přináší řadu informací zajímavých i pro obeznalejšího čtenáře. Po technické stránce je publikace dobře vybavena, opatřena silnější lakovanou barevnou obálkou a doplněna vloženým dvoulistem s barevnými fotografiemi.

Úvodní část se věnuje měsíční půdě, či spíš povrchové vrstvě měsíčního regolitu; dále se hovoří o vzniku Měsíce, tedy o Cameronově a Wardově hypotéze. Další kapitola se zabývá pohybem Měsíce a jeho fázemi, následuje oddíl věnovaný měsíčním mořím a další pojednává o popelavém svítu. Zajímavou pasáží je kapitola o „lovu“ na úzký měsíční srpek. Dále autor popisuje úkazy Měsíce s dalšími jasnými nebeskými tělesy, pokračuje kapitolou o měsíčních zatměních, na niž navazuje oddíl o atmosférických jevech souvisejících s Měsícem, včetně subjektivního jevu zvětšení měsíčního kotouče u obzoru. Závěrečná část hovoří o pověrách, v nichž hraje roli Měsíc, a proti nim staví reálné vztahy mezi viditelností Měsíce a chováním živočišných druhů.

V textu jsem bohužel našel drobná nedoplnění. Máchův Máj (str. 9) není myslím možné označit za sbírku, ale jde o jedinou

rozsáhlou skladbu. Místo „začátek jejich lunárního kalendáře“ (tj. muslimského – str. 15) by bylo určitě vhodnější „začátek prvního měsíce jejich lunárního roku“. To proto, že roky v tomto kalendáři začínají a končí v daném dni západem Slunce, kdežto muslimské kalendářní měsíce začínají prvním objevením měsíčního srpku po novu. Dále: tvrzení, že se SN 1054 objevila jihovýchodně od dzéta Tauri (str. 19) mne uvrhlo v nejistotu, zda nemá tato hvězda velký vlastní pohyb, když je dnes Krabí mlhovina severozápadně od této hvězdy, ale jde zřejmě o omyl. Nesouhlasím také s větou na str. 21: „K tomu, abychom spatřili stopy prvního našedivělého ztemnění levého okraje, se musí kotouč Měsíce vnořit do plného stínu alespoň polovinou svého průměru.“ Ztemnění okraje Měsíce se přece zvolna objevuje již během fáze pološtinového zatmění, takže místo „do plného stínu“ mělo zřejmě být „do polostínu“.

To jsou však drobnosti, které se ostatně v dalším vydání dají snadno napravit. Publikaci mohu všem zájemcům o tuto problematiku doporučit, stejně jako prodejním hvězdářům ke zpestření jejich sortimentu.

■ **Pavel Příhoda**

Martin Rees Náš neobyčejný vesmír

Argo Praha, Praha 2002, 200 stran

Mám dojem, že zde vyrůstá velmi vážná konkurence proslulé populárně-naučné edici Kolumbus z nakladatelství Mladá fronta,

a to v podobě edice Atelier nakladatelství Dokořán, ze které je i tato knížka. Vezměme jen do úvahy, že kniha sira Martina Reese je vlastně knižní podobou Scribnerových přednášek pronesených autorem na Princetonské univerzitě, které vydal Princeton University Press v roce 2001 a již rok na to máme k dispozici jejich kvalitní český překlad, navíc s odbornou revizí doc. Podolského z MFF UK. To je na dnešní dobu, ve které jsou překlady šité horkou jehlou a o něčem jako je odborné lektorství se většinou nakladatelství ani nesní věc, opravdu nevídaná.

Knih samotná je psána nesmírně lehce a čtivě. Zdá se mi, že z ní přímo vyzařuje osobnost autora. Vzpomínám si, že když jsem se sirem Reesem dělal před lety rozhovor pro Astropis, byl to takový příjemný, šarmantní pán, který hovořil velmi otevřeně a srozumitelně. Stejně je to i v knize. Co je ale hlavní, autor se snaží podat maximálně objektivní informace, což je nezbytné zvláště pokud referuje o těch nejposlednějších objevech, na které dosud není jasně vyhraněný názor ve vědecké obci. Nikdy jsem neměl dojem, že je mi něco vnučováno nebo zapíráno, k čemuž (většinou nechtěně) sklouzne většina autorů popularizačních knížek.

Knih sama je souhrnem současného stavu poznání v astrofyzice a kosmologii. Autor se ale nevyhýbá ani souvisejícím tématům. V první části nazvané „Od velkého třesku k biosféram“ se například zevrubně věnuje i antropickému principu a vztahu vesmíru ke vzniku života obecně. Dodejme, že toto vyprávění je nejzdařilejší a neobjektivnější, jaké jsem v poslední době četl. Mezi dalšími v knize probíranými tématy nesmí chybět černé díry, stroje času, současné pohledy na vývoj vesmíru, stanovení kosmologických konstant a existence paralelních vesmírů. Pro mne bylo nejpozoruhodnější čtení o postupném zrychlování rozpínání vesmíru, které bylo potvrzené teprve nedávno. Také téma temné energie (kvintesence) přímo vybízí k hledání odpovědí v tajemných zákoutích vesmíru. Velmi pěkným doslovem, řekněme – osobní vzpomínkou na Martina Reese, knihu opatřil náš přední teoretický fyzik prof. Jiří Bičák z MFF UK. Knihu jsem četl jedním dechem, a tak jí mohu bez obav doporučit každému zájemci o současnou astrofyziku.

■ **Vladimír Kopecký Jr.**